

УДК 374: 378.147.227

Пустяк Р. А.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта», Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
Лебедик Л. В.,
доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Анотація. *Визначаються складники підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти з використанням індивідуальної освітньої траєкторії. Доведена важливість сучасних форм організації підготовки педагогів до інклюзії, виокремлено професійні компетентності педагога, необхідні для інклюзивної освіти.*

Ключові слова: *індивідуальна освітня траєкторія, складник, інклюзивна освіта, майбутній педагог закладу позашкільної освіти.*

Abstract. *The components of the training of future teachers of out-of-school education institutions for the organization and implementation of inclusive education using an individual educational trajectory are determined. The importance of modern forms of organizing the training of teachers for inclusion is proven, the professional competences of the teacher necessary for inclusive education are highlighted.*

Key words: *individual educational trajectory, component, inclusive education, future teacher of an out-of-school education institution.*

Постановка проблеми, її актуальність. Розвиток інклюзивної освіти є пріоритетом сучасної освітньої політики. Позашкільна освіта відіграє важливу роль у соціалізації та розвитку дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Це вимагає від педагогів підготовки, яка враховує специфіку роботи з такими дітьми, а також гнучких підходів через індивідуальні освітні траєкторії (ІОТ). Важливо підготувати педагога закладу позашкільної освіти, готового ефективно взаємодіяти з вихованцями з особливими освітніми потребами. Особливо актуальним є вирішення проблеми підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти з використанням індивідуальної освітньої траєкторії до організації і здійснення інклюзивної освіти з вихованцями, які мають особливості розвитку, що є необхідним для роботи в інклюзивному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інклюзивного навчан-

ня вже досліджувалися у сучасній педагогіці (О. Биковська, В. Бондар, Н. Брижак, Т. Євтухова, І. Зязюн, А. Колупаєва, Л. Лебедик [1–4], В. Ляшенко, Т. Мулеца [6], Р. Пустяк [1–4], О. Раті [6], О. Столяренко, В. Стрельников [5–6], А. Шевчук та ін.).

Мета статті – виявлення і формулювання рекомендацій щодо підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до здійснення інклюзивної освіти з використанням індивідуальної освітньої траєкторії.

Завдання роботи – окреслення шляхів підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до здійснення інклюзивної освіти з використанням індивідуальної освітньої траєкторії; виокремлення професійних компетентностей педагога, необхідних для інклюзивної освіти; обґрунтування важливості сучасних форм організації підготовки педагогів до інклюзії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до здійснення інклюзивної освіти з використанням ІОТ є психологічна підготовка, яка передбачає формування у педагогів високого рівня мотивації, моральних принципів, емоційного сприймання дітей з ОПП. Виникає необхідність переглянути форми, методи, технології педагогічної діяльності, організацію, зміст освітнього процесу в закладах вищої освіти, адже підготовка майбутнього педагога закладу позашкільля до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є одним з найважливіших завдань педагогічної освіти [1, с. 71–74].

Процес трансформації позашкільля орієнтований на формування умов доступності освіти для усіх, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами. В основі інклюзивного навчання лежить ідеологія, що виключає будь-яку дискримінацію відносно дітей та забезпечує ставлення до них як до повноцінних та рівноправних учасників освітнього процесу. Інклюзія забезпечує рівне ставлення до всіх дітей, проте створює особливі умови для дітей, які мають особливі освітні потреби.

Формування інклюзивної культури відбувається через розширення можливостей максимальної участі кожної дитини у житті закладу позашкільля, співпраці і толерантності до проявів різноманітності. Важливим є залучення вихованців до суспільно-важливих проєктів для життя закладу позашкільля, організацію позаурочної діяльності спільно з учнями, батьками та педагогами закладу позашкільля, адже формування інклюзивних цінностей неможливе без повного включення усіх учасників освітнього процесу і громади [1, с. 71–74].

Інклюзія дозволяє кожній дитині, не дивлячись на певні інтелектуальні, фізичні, емоційні, соціальні труднощі, бути залученою до процесу навчання і соціалізації. Це дозволяє задовольнити потреби усіх членів суспільства, підготувати осіб з особливими потребами до самостійного життя, забезпечити рівність їхніх прав тощо. Тобто дитина не мусить бути «такою, як всі», оскільки вона отримує беззаперечне право бути «сама собою» [1, с. 71–74; 4, с. 269–272].

Нині педагоги закладів позашкільля все ще мають стереотипи, психологічні

бар'єри, які заважають їм у професійній діяльності. Тому проблема розвитку інклюзивної компетенції у педагога закладу позашкілля має особливе значення. Ще є педагоги закладів позашкілля з негативним ставленням, які вважають, що інклюзія є тягарем, і вихованці з особливими освітніми потребами мають отримувати спеціальні послуги у спеціальних закладах освіти, щоб уникнути негативного впливу на їхніх «нормальних» вихованців. Для усунення цієї проблеми, слід дослідити вітчизняний і зарубіжний досвід, що допоможе уникнути помилок, обрати найбільш правильну стратегію професійного розвитку майбутнього педагога.

Виокремимо професійні компетентності педагога, необхідні для інклюзивної освіти: а) психологічна підготовка – розуміння особливостей розвитку дітей з різними формами ООП; б) методична підготовка: здатність планувати індивідуальні заняття та використовувати ІОТ; в) комунікативні навички – ефективна взаємодія з дітьми, батьками та колегами.

Професійна компетентність педагога закладу позашкілля містить в собі ґрунтовний запас знань, що забезпечують вільне вирішення педагогічних проблем, умінь, які допоможуть знайти рішення у нестандартних ситуаціях, єдність теоретичної підготовки та уміння застосувати знання у практичній діяльності, а також наявність важливих для педагога особистісних якостей.

Виникла необхідність переглянути методику підготовки майбутніх педагогів закладів позашкілля до роботи у сфері інклюзії. Це є необхідною умовою становлення у них стійкої професійної позиції, яка ґрунтується на глибокій повазі до вихованців з особливими освітніми потребами, вірі в них, їхні сильні сторони і можливості, потребі відстоювати інтереси цих вихованців в різних сферах життєдіяльності [1, с. 71–74; 2, с. 193–196; 3, с. 173–178].

До сучасних форм організації підготовки педагогів до інклюзії відносимо: а) тренінги та воркшопи з інклюзивної педагогіки; б) змішане навчання із використанням онлайн-платформ для вивчення інклюзивних методик; в) стажування у закладах, де впроваджено інклюзивну освіту; г) проєктну діяльність, орієнтовану на розробку програм для дітей з ООП; д) цифрові технології у впровадженні ІОТ та інклюзії – використання цифрових ресурсів (Moodle, Padlet, Zoom), яке забезпечує гнучке навчання та доступність матеріалів для всіх учасників, полегшує моніторинг виконання ІОТ. Працюючи в інклюзивних гуртках, педагоги закладу позашкілля вивчають стан уваги, стомлюваності, темп роботи дитини, спостерігають за дитиною та оцінюють їх розвиток, формують у дітей досвід стосунків, працюють над адаптацією навчальних планів гуртків, матеріалів і середовища [1, с. 71–74; 4, с. 269–272].

Підготовка педагогів закладів позашкілля до роботи в умовах інклюзії передбачає введення спеціального курсу, що дозволяє майбутнім педагогам ознайомитися з сучасним станом розвитку інклюзивної освіти, особливостям навчання і розвитку вихованців, взаємодії з їхніми батьками. Це допоможе педагогам закладів позашкілля не лише засвоїти теоретичні знання, а й застосувати їх у

практичній діяльності [1, с. 71–74; 4, с. 269–272].

Проблемами та викликами у підготовці педагогів до інклюзивної освіти є: а) недостатня кількість кваліфікованих викладачів з інклюзивної педагогіки.; б) відсутність методичних рекомендацій для роботи в умовах інклюзії; в) потреба у постійній психологічній підтримці педагогів.

Вбачаємо суттєві переваги підходу з використанням ІОТ, який допомагає: а) забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини; б) розвивати самостійність і відповідальність дітей з ООП; в) підвищити мотивацію педагогів та їхню професійну компетентність.

Висновки. Отже, розвиток інклюзивної компетентності педагога позашкільля на основі ІОТ є важливою проблемою педагогіки і практики освіти. ІОТ є ефективним інструментом для реалізації інклюзивної освіти у позашкільних закладах. Успішна реалізація інклюзії потребує співпраці всіх учасників освітнього процесу, що включає педагогів, дітей, їхніх батьків та фахівців.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у дослідженні рівнів професійної підготовки педагогів, розробці гнучких освітніх програм та активному використанні цифрових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пустяк Р. А., Лебедик Л. В. Досвід підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти. Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 листоп. 2023 р., м. Лубни). Полтава; Лубни; Миргород, 2023. 284 с. С. 71–74.

2. Пустяк Р. А., Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти в умовах безпечного освітнього середовища. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу* : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф., 1 берез. 2024 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ФОРМ Осадца Ю. В., 2024. 463 с. С. 193–196.

3. Пустяк Р. А., Лебедик Л. В. Складники підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти. *Мистецтво, мистецька та позашкільна освіта: історія, теорія, практика, перспективи взаємодії* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (відкрита для іноземних учасників) (29-30 листоп. 2023 р., м. Полтава) / упоряд. М. М. Погребняк. Полтава : ПП Астрая, 2024. 237 с. С. 173–178.

4. Пустяк Р. А., Лебедик Л. В. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти з питань організації і здійснення інклюзивної освіти. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Кро-

півницький, 19 берез. 2024 р.) / За заг. ред. Т. С. Плачинди. Кропивницький : ПП «Поліум», 2024. 290 с. С. 269–272.

5. Стрельников В. Ю. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах інклюзивного освітнього простору. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти*: збірник наукових статей / За заг. ред. Г. Л. Єфремова. Суми, 2023. 404 с. С. 255–260.

6. Стрельников В., Раті О., Мулеса Т. Розвиток у викладачів закладів фахової передвищої освіти навичок застосування сучасних технологій навчання в умовах інклюзивного освітнього простору. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 3 (210). С. 60–68.